

1. BEREISHIT, CHAPTER 15: “BRIT BEIN HABETARIM” ~ “COVENANT BETWEEN THE PIECES”

(א) אחר הדברים האלה היה דבר יקוק אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: (ב) ויאמר אברם אדני יקוק מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: (ג) ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי: (ד) והנה דבר יקוק אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: (ה) ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: (ו) והאמן ביקוק ויחשבה לו צדקה: (ז) ויאמר אליו אני יקוק אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: (ח) ויאמר אדני יקוק במה אדע כי אירשנה: (ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגזל: (י) ויקח לו את כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בתר: (יא) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם: (יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: (יג) ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה: (יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול: (טו) ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה: (טז) ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה: (יז) ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: (יח) ביום ההוא כרת יקוק את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת: (יט) את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני: (כ) ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים: (כא) ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרשי ואת היבוי:

1. After these things the word of God came to Abram in a vision, saying: ‘Have no fear, Abram, I will protect you; your reward will be exceedingly great.’ 2. And Abram said: ‘Lord God, what will you give me, seeing that I am childless, and the one who will possess my house is Eliezer of Damascus?’ 3. And Abram said: ‘Behold, you have given me no seed, and one of those in my house will be my heir.’ 4. And, behold, the word of God came to him, saying: ‘That man will not be your heir; it will be the one who comes from your innards who will inherit you.’ 5. And He took him outside, and He said, ‘Please look heavenward and count the stars, if you are able to count them.’ And He said to him, ‘So will be your seed.’ 6. And he [Abram] believed in God; and He [God] counted it to him for righteousness. 7. And He said to him: ‘I am God that brought you out of Ur of the Chaldees, to give you this land to inherit it.’ 8. And he said: ‘Lord God, how will I know that I will inherit it?’ 9. And He said to him: ‘Take for me a heifer of three years old, and a she-goat of three years old, and a ram of three years old, and a turtle-dove, and a young pigeon.’ 10. And he took all these, and divided them in half, and laid each half over across from the other; but the birds he did not divide. 11. And the birds of prey came down upon the carcasses, and Abram drove them away. 12. And it came to pass, when the sun was setting, a deep sleep fell upon Abram; and a dread, even a great darkness, fell upon him. 13. And He said to Abram: ‘Know that your seed will be a stranger in a land that is not theirs, and shall serve them; and they shall afflict them for four hundred years; 14. and also that nation, whom they shall serve, will I judge; and afterwards they will come out with many possessions. 15. But you will go to your fathers in peace; you will be buried at a good old age. 16. And in the fourth generation they will return here; for the iniquity of the Amorite is not yet complete.’ 17. And it came to pass, when the sun set, there was thick darkness, a smoking furnace, and a flaming torch that passed between the pieces. 18. On that day God made a covenant with Abram, saying: ‘To your seed have I given this land, from the river of Egypt to the great river, the river Euphrates; 19. the Kenite, and the Kenizzite, and the Kadmonite, 20. and the Hittite, and the Perizzite, and the Rephaim, 21. and the Amorite, and the Canaanite, and the Girgashite, and the Jebusite.’

2. MALBIM - WHAT WAS THE BACKDROP TO THIS MOMENTOUS COVENANT?

"היה דבר ה' אל אברם במחזה". החזון הוא מדרגה מיוחדת מן הנבואה, שהנביא חוזה בעין הלב את העתיד בציורים נשגבים ודמיונות, ולפעמים יהיה מחזה שוא... לכן באר שהיה מחזה אלהית כי היה דבר ה' אליו. "אל תירא אברם". מבואר שהיה מתירא מאיזה דבר, ונתנו בו חז"ל והמפרשים כמה טעמים, שהיה מתירא שהמלכים ישוּבו וילחמו אתו, או שירא פן עשה שלא כהוגן ששפך דמים, או שירא פן ינוכה לו מזכיותיו. נגד יראת [המלכים] א"ל "אנכי מגן לך". ונגד היראה שעשה בזה שלא כהוגן נגד המקום א"ל "שכרך הרבה מאד"....

והנה המפרשים נתקשו מאין ידע אברהם שמכוין על שכר גשמי בעוה"ז, שע"כ אמר "מה תתן לי"? הלא י"ל שמכוין על שכר עוה"ב? ואין זה שאלה, כי לא יצדק לשון שכר ונתינה רק על גמול שאינו בטבע הפעולה בעצמה, לא על אושר ושלמות המסובב מן הפעולה בעצמה. כי לא יאמר האב אל בנו אם תלמד, אתן לך שכרך שתתחכם, אחר שזה לא יתן לו בשכרו, שהוא מסובב מן הלמוד מעצמו. רק יאמר אם תלמד אעשירך עושר גדול, וזה יקרא שכר. ואם כן, שכר עולם הבא שהוא נצחיית הנפש... הוא מסובב מעצמו מן עבודת ה', ואינו שכר ולא יצדק בו נתינה, כי זאת יעשה האדם בעצמו בהתהלכו עם אלהים, שבזה ישלים את עצמו. ובהכרח שמ"ש לו "שכרך הרבה מאד" כוון על שכר עוה"ז, שזה אינו רצוף ומסובב מטוב המעשים, רק הוא חסד ה' שישלם לו שכר עוה"ז נוסף על מה שהשלים את נפשו לחיי העוה"ב. וע"כ לא נזכר היעוד הרוחני בתורה כי זה אינו שכר רק מקושר עם השלמת נפשו בעיון ובמעשה.

איך נסתפק אברהם בהבטחת ה' שיהיה לו זרע שהבטיחו כמה פעמים? ולמה חלק מאמר אחד לשתי אמירות "ויאמר... מה תתן לי" "ויאמר... הן לי לא נתתה זרע"? ולמה הוציא אותו החוצה, ומ"ש שהאמין בה', וכי עד עתה לא האמין? ומה זה שאמר "ויחשבה לו צדקה".

3. WHY WAS HE WORRIED ABOUT BEING CHILDLESS? GOD HAD PROMISED HIM CHILDREN.

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל (בראשית י"ב, ב')

וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת (י"ב, ז')

וְשָׁמַתִּי אֶת זָרְעֲךָ כְּעַפְרָ הָאָרֶץ (י"ג, ט"ז)

4. MALBIM - AVRAM WAS CONCERNED ABOUT THE TIMING

"ויאמר אברם". הנה זה אי אפשר לומר כלל שהי' לאברהם קצת ספק בהבטחת ה' אשר הבטיח לו ג' פעמים שיהיה לו זרע... וכל מדה טובה שיוצא מפי ה' אפי' על תנאי אינו חוזר בו. ואיך לא האמין ראש המאמינים בדבר ה'? אמנם... חשב אברהם שהבן שהוא עתיד להוליד יולידהו קרוב למותו או שיוליד אחר מותו, ובזה תתקיים הבטחת ה' שזרעו יפרי וירבה וינחל את הארץ...

השיב לו ה' כי הבן שיולד לו, יולד ויגדל ויהיה לאיש גדול בעודו בחיים חייתו, עד שבמותך לא יירשך זה, כי הבן כבר יהיה אז אדון הבית ושליט בנכסים, וכל העושר אשר אתן לך זרעך יירשנה, ובאשר היה זה לפלא בעיני אברהם שהיה נמשך לפי דעת האצטגנינים, וידע שלפי הוראה מזלו הוא דבר בלתי אפשר. לכן "ויוצא אותו החוצה", גלה לו שהוא זרעו אינם נתונים תחת משטרי הכוכבים והמזלות. והגם שהמערכות שולטים על עניני העולם, הוא יוצא החוצה מן הנהגת העולם הזה ואינו נתון תחת המזל...

5. AS NUMEROUS AS THE STARS IN THE SKY...

והנה לפי פשוטו א"ל שזרעו לא יספר מרוב כמו שאין מספר לכוכבים, כי הגם שהקדמונים מנו מספר לכוכבים שהם אלף וכ"ב. הנה להאחרונים שהמציאו המראות המלוטשות נתברר כי מספר הכוכבים רב ועצום מאד, וה' נתן בכח ראותו של א"א שיביט את כל המון כוכבים השטים במרחבי מרחקים שאין להם סוף, ואמר לו אם תוכל לספר אותם, כפי שאני מראם לך עתה....

והנה מ"ש לו כה יהיה זרעך א"א שאמר לו על הרבוי לבד שכבר אמר לו "והיה זרעך כעפר ארץ", שזה מספר יותר גדול ממספר הכוכבים. ושם אמר "אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ, גם זרעך ימנה", ופה תפס לשון מספר וכבר בארתי בפ"י ש"ב (ס" כד) ההבדל בין ספר ומנה, שספר הוא אם סופר לדעת מספרם, וזה רק בדבר שדרך לספור אותם, אבל על עפר הארץ לא יצדק לשון מספר, שמי יספור את האבק והעפר? רק יצדק לשון מנה שהמנוי הוא לדעת אם חסר ממה שהיה... והעפר אם יוקח מעט עפר לא יורגש חסרונו. וכן דרשו חז"ל במדרש, כשם שהעפר אם יוקח ממנו מתמלא חסרונו, כך יתמלא תיכף חסרון של ישראל שמתנו בעת הדבר.

וא"כ הוסיף לו שזרעך יהיה כל אחד מהם עולם חשוב בפני עצמו ויספר בפני עצמו, כמו שה' מונה מספר לכוכבים שכל כוכב הוא עולם בפני עצמו, ואם יחסר כוכב אחד מן המציאות יהיה זה חסרון לכלל הבריאה, כן כ"א מישראל הוא עולם מלא בפני עצמו ואם יחסר איש מהם הוא חסרון נוגע לשלמות העולם הכללי, וכ"ש לאושר העם כולו...

והראה לו ג"כ שכמו שמנהיג ה' את ההנהגה המסודרת מאת הטבע ע"י מערכת הכוכבים, שכל כוכב פועל פעולה מיוחדת וה' ערכם וסדרם בסבובם התמידי למשול ביום ובלילה על ההנהגה הטבעיית, כן ערך הנהגה שניה מסודרת לפי ההשגחה ע"י מערכה שניה שהם צבא משרתי ומקדישיו למטה שהם זרע אברהם שהם מכוונים כמספר הכוכבים, וכ"א י"ל סגולה מיוחדת. והם מושלים על הכוכבים והוראותיהן, והשמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים להם ונכנעים להם. וכ"ש שהם אינם נתונים תחת המזל ומשטרי שמים, כי הבנים אשר יוליד יהיו עפ"י סדר השני ההשגחי, והם יהיו צבאות ה' למשטר ההנהגה ההשגחיית הבלתי נתון תחת המערכה המזליית.

6. PASUK 6 – "AVRAM BELIEVED IN GOD & GOD COUNTED IT TO HIM FOR RIGHTEOUSNESS"

ואז האמין בה' ובהשגחתו הפרטיית ועזב דעותיו הקודמים שנמשך אחר דעת האצטגנינים, והאמין שאינו נתון תחת המזל, רק תחת ההשגחה הפרטיית. "ויחשבה לו לצדקה" ר"ל אבל כאשר עיין וחקר באיזה זכות ישנה ה' את המזל וישדד את המערכה בעבורו, אם הוא על פי מעשיו וזכותו, או הוא מצד החסד לבד, היה קטן בעיניו שיחשוב שזה הוא ע"פ מעשיו מצד המשפט, כי נדמה לו כי אין לו זכות ומע"ט שיזכה בהם, וחשב שה' עושה לו זה מצד הצדקה העליונה וחסד ה' שלא מצד זכות. והנה התבאר אצלי בפ"י התני"ך בכ"מ שכ"מ שיבאו שמות משפט וצדקה אצל ה', יציין בשם משפט המעשים שיעשה ה' על זכות בני אדם ומעשיהם, ובשם צדקה יציין המעשים שיעשה ה' מצד אלהותו וצדקתו וחסדו שלא ע"י זכות בני אדם. ויש הבדל ביניהם, שאשר יעשה ה' מצד המשפט עפ"י הזכות והמעשה, אז יופסק הטוב ההוא בעת שבני אדם ירעו מעשיהם ולא יהיה להם עוד זכות שתאריך הטובה עליהם. אבל מה שיעשה ה' מצד הצדקה העליונה שלא בהשקף על המעשה, רק מצד חסד ה', הוא לא יופסק לעולם, אחר שאינו תלוי בזכות בני אדם והכנתם. ואברהם חשב שמה שהבטיח לו ה' לשדד המזל אינו מצד זכות, רק ויחשבה לו צדקה חשב שהוא מצד הצדקה העליונה.

7. WHY MENTION AVRAM'S DEPARTURE FROM UR KASDIM? AND SOME OTHER QUESTIONS...

למה הזכיר לו עתה ההוצאה מאור כשדים? איך אמר "במה אדע" כאלו לא האמין בדבר ה' ולמה צוה לקחת מינים אלה? ומי הוא העיט שירד על הפגרים? למה נגזר על בניו עבדות וענוי בלא פשע? ולמה תלה העבדות והגרות בבניו (דהא לא אמר "ועבדו בהם")? והענוי תלה בהמצריים? ולמה ידין את הגוי אשר יעבדו? הלא הם שלוחי המקום למלאות גזרתו! ולמה לא אמר הגוי אשר יענו? ומלת "וגם" זרה? ואיך עולה החשבון לדור רביעי...?

8. THE SIGNIFICANCE OF UR KASDIM

הודיע לו ה' שהוא טעות, כי מה שיעשה עמו אינו מצד הצדקה רק מצד המשפט כי ראוי הוא לזה עפ"י מעשיו, ועז"א "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים", ר"ל הזכות שהיה לך באור כשדים ששם הודעת שם ה' ומסרת א"ע למות על קדוש ה' בכבשן האש, ע"י אור כשדים הוצאתיך בנס לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, שאז מצאת זכות ומשפט לפני על פי מעשיך, לא מצד הצדקה והחסד.

9. WHY DID AVRAM REQUIRE A "PROOF"?

אחר ששמע שהבטחה זאת אינה מצד החסד והצדקה רק מצד הזכות, אם כן אין לו לבטח שתתקיים בידו מתנת הארץ רק בעוד יהיה לו זכות לפני ה', וא"כ במה אדע כי אירשנה, הלא אם אחטא או יחטאו בני תפסק ירושת הארץ, ור"ל במה אדע, אדע במה, אני מבקש לדעת במה אירשנה, מה הם המעשים שאצטרך לזה להבא, שיאריך הזכות הזה גם לעתיד.

10. THE SYMBOLISM OF THE 'BRIT BEIN HABETARIM'

פי' במד' "במה אדע?" באיזה זכות. א"ל בזכות הקרבנות, ר"ל שזכות מה שמסרת א"ע להשרף על כבוד שמי והוא מתמיד בקרבנות, שענין הקרבן הוא שיחשוב החוטא שהוא המוסר א"ע להשחט ולהקרב ע"ד כבוד שמו, רק שהשם מקבל גוף הבהמה תחת גוף האדם, ומחשיב מחשבת המקריב שיחשוב שהוא הוא העולה כליל על האש, כאלו הקריב א"ע ונשרף בפועל... אולם מה שצוה לו לקחת עגלה משולשת וכו', רמז לו בזה שיכניע כל כחות גופו תחת הנפש האלהית שבו, עד שידכא כל כחות החומר ויבטר אותם לבתרים שלא יתקוממו על נפשו האלהית, אשר היא האדם באמת...

11. RAMBAN - WHAT IS THE SYMBOLISM OF THE VULTURES?

וירד העיט על הפגרים: לאכול אותם כמנהג העופות. וישב אותם: נרמז לו כי יבאו העמים לבטל הקרבנות וזרע אברהם יבריחום.

12. MALBIM - WHY SLAVERY IN EGYPT? WHY WOULD EGYPT BE PUNISHED?

אחרי שהודיע לו הזכות שיש לו על שיתקיימו בידו המתנות האלהיות המובטחות לו... שב להודיע לו איך יתקיימו המתנות האלה ביד בניו, שהם יוצרפו בכור עוני, וע"י הגלות והשעבוד והענוי יכנע חמרם וישוב עד דכא בל ישתרר על הנפש והרוחניות שבו. וזה הודיע לו בעת שהתחיל השמש לבוא, כי צרת הגלות ידמה תמיד כחשכת הלילה ושקיעת אור השלוח וההצלחה, ואז תרדמה נפלה על אברם, שהוא השתקעות בשינה עמוקה ובטול כחות הגוף ממצוקת לב...

"ויאמר לאברם": הודיע לו שכמו שבאיש הפרטי יעברו עליו בנעוריו כמה יסורים ומכאובים, אם בעת הולדו אם אח"כ מצמיחת השנים והחללים הנקרים בילדים, למען יזכך חומרם וירגישו אור נפשם... הודיע לו כי דור בניו טרם יזכו אל המדרגה הזאת שיהיו כולם לב וסגולה והעם אשר ידבק במ הענין האלהי,

ידוכא חומרם ע"י קושי השעבוד וכור עוני, וזה יהיה בג' מדרגות, שתחלה גר יהיה זרעך, וזה התחיל תיכף בלדת יצחק, שהיה גר בארץ לא לו... ואח"כ ועבדום שזה התחיל משמת יוסף ואחיו ששמו עליו שרי מסים, ואח"כ וענו אותם וזה התחיל משנולדה מרים, ובין כולם ימשך ארבע מאות שנה... והנה הגר יכנע כח חפשיות דמיונו... וישא מרום עיניו ושכלו אל אלהי אביו, והעבד יכנע כח המתעורר שלו, כי לא יתאוה אל הקנינים והעושר והמשרה כי הוא וכל אשר לו קנין אדוניו... והנה בגרות ועבדות יחס הדבר אל זרעו, שהם מעצמם היו גרים והם מעצמם עבדו את המצריים, וע"כ כתוב ועבדום ולא כתוב ועבדו במ או והעבדום שיסוב על המצריים, כי תחלת העבודה לתת מס היה בהסכמתם.

אבל הענוי היה בעל כרחם וזה מיחס אל המצרים. וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. יש הבדל בין דן ובין שופט... שמשפט בא על גמר הדין בדבר שמשפטו מבואר, ודין בא על שמיעת טענת בע"ד או על עיון השופט וחקירתו בדבר שאין משפטו מבואר, אמר שידון ויחקור על הגוי אשר יעבודו אם חייבים עונש אם לא, ופי' הדבר כי הגרות והעבדות מיחס אל ישראל כאלו זה יקבלו מעצמם לתת מס אל מלך מצרים וזה מחוקי הארצות, אמנם הענוי שזה מיחס אל המצריים, זה יעשו המצריים מעצמם מרוע לבבם. הענוי לא נגזר מדרך גזרה רק ה' הודיע העתיד שיעשו זאת בזדון לבם.

והנה על הענוי א"צ שידון אותם, כי משפטם מבואר שחייבים ע"ז עונש, כי זאת עשו בחמס וברשע ולא שייך ע"ז לשון דין, אבל העבדות שזה קבלו ישראל מרצונם וזה מחוקי הארצות לתת מס למלך הארץ, זה ידון וידרוש ויחקור ע"ז. אם היה העבדות כפי חוקי הארצות וכפי מה שקבלו ישראל ברצונם, אין מגיע להם עונש. אבל אם היה העבדות יתר על המדה... שהוא מה שהעבדות יותר על המדה זה ידון ויחקור, שעל מה שעבדו במ יותר על הראוי יעניש אותם, ועז"א מלת "וגם", ר"ל שלא לבד שיעניש את הגוי אשר יענו אותם, שזה היה חמס ושוד, כי גם את אשר יעבודו בעבדות לבד ושלא בענוי דן אנכי... וע"ז הביא עליהם עשר מכות שהיו עונש בין על הענוי בין על מה שהעבדות בפרך שזה לא נגזר עליהם כלל... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שכל מה שיעבדו במ בעל כרחם נגד חוקי הארצות יצטרכו לשלם להם שכר עבודה כפי עבודתם...